

Szerkesztői jegyzet

(Tanévnnyitó, 2026)

A legelső zaklató, akivel sok gyerek a pszichéje játszótérén találkozik, általában egy *mém*, más szóval egy identitásképző információminta. Ez azzal kezdi, hogy áldozatától elorozza – mint egy homokozólapátot – az „emberi közösség” értelmezésének jogát, és magát jelenti ki erre az értelmezésre jogosultnak. Aztán duruzsolni kezd. Ebben a pillanatban a gyerek elkezd elfelejteni, hogy az emberi közösség *emberekből* áll, és pedig *semmi másból*. Elkezd nem tudni azt, hogy nincs ott semmi más.

Ez a valóság-hajlító ügynök nem egy másik univerzumból érkezik. Legyen anyaga egy hirtelen becsapódó korai átélés emléknyma, sikeres szociális igazodások simogatása, kudarcok szégyene és vélt tanulsága, kulturális szekták sziréndala vagy egy bölcsnek gondolt nagyszülő mondatai: ezt a manipulátort mi magunk küldjük egymásra. És egymásnak hisszük el, hogy a hangja a mi hangunk, jobbra azért, mert körülöttünk mások is elhittek. Én elhiszem, mert te is elhiszed, és te elhiszed, mert én is elhiszem.

Eltelik pár év, és fejben-szokásban már be is helyettesítettük magunkat és egymást méekkel: funkciókkal, feladatokkal és szerepekkel. Tudni véljük, kinek mi és mi nem a dolga, joga, kötelessége és határai, és eszerint is cselekszünk. Több ezer éve. Hiába igaz több ezer éve az is, hogy a valódi emberi közösség semmi más, csak *mi*.

Amikor egy országosan közvetített, ünnepélyes iskolai tanévnnyitó eseménysorozatban egyedül a miniszterelnök kiállása az, amely üdítően *nem* emlékeztet feltétlenül ezekre a memetikus ezredévekre, akkor végre igazán elgondolkozhatnánk együtt az iskola ethoszának tarthatatlanságán. Értsd: nem „a közoktatás reformján” meg a tanterveken. Hanem hogy miért egy nem-speciálisan-iskolailletőségű ember *az egyetlen itt, aki keresetlenül, szabad emberként mer és tud megnyilvánulni a többiek felé*, ezzel akaratlanul is olyan kontrasztot képezve iskola és szabadság, iskola és élet közt, amely banalitása mellett maga a metsző fájdalom 2026-ban. Hogy egyetlen keresetlen pillanat nincs az eseményen, amely az iskolai ethoszból fakadna föl. A szociológiailag teljesen indokolt, de közhelyeivel és implicit elvárásaival egy előre megírt „közösségiség”-be hipnotizáló nyitóbeszéd, az énekes diákok kitettsége; a kísérőzene rossz transzpozíciója, amely a (kényelmetlen cipőbe nyilván feleslegesen beleoktrojált) énekes lányt dörmögésre kényszeríti a leglelkesebb résznél, a biztonsági játékot játszó, üzenetelen dalválasztások, és az odaillő dal, vers, tánc, akármi hiánya. Az indokolatlan párostánc a hosszában kettéhasadt iskolaudvaron, és az azt figyelő, mereven álló oszlopok, sorfalak. Egyáltalán: a figyelem, az üdvözlendő részvétele mint merev kivárás. És egy másik beszéd, melyben az mondatik, hogy tán mozogni támadt kedvünk a

megfigyelt csárdástól, hát dobogjunk és tapsoljunk, mielőtt a jó, amit jószándékkal hoztunk nektek, beköszöntend. Ígéretet a szabadságról egy olyan közegben, amely összes tervezett és tervezetlen szimbólumával pont az ellenkezőjét igényli épp a résztvevőktől. Tennék rá egy átvértett csomag uzsonnát, hogy a jelenlévők jó része nem egyszerűen mozogni, inkább menekülni vágyott. Volt, aki meg is tette.

Majd' két évtizedet jártam iskolába diákként, egyet pedagógusként, másfelet pedig eltöltöttem az erről szóló szövegekkel és ügyekkel. Olvastam, hallgattam, ami van, és amiről úgy hiszik, hogy van. Így hát az én évnýtóm most ez: *haja szála ne görbüljön többé senkinek a mémjeink által!* Pokolba a jogelőnyökkel rendelkező szocializált egyedek szocializálatlanokra projektált szocializáló vágyaival, szokásaival és elégedettségével! Elég volt a metikus évezredekéből. Pontosan tudjuk, mit hoztak nekünk és más fajoknak is ezen a földön. Elég. Nem vagyunk funkciók, feladatok és szerepek: az emberi közösség emberekből áll, és semmi másból. Egyetlen ember sem azért érkezett erre a földre, hogy lecserélje a valódi közösség minden pillanatban fennálló lehetőségét mémekre. Hogy a döntést mégis mindig elhibázzuk, abban megnyugtatóan senkié a felelősség – de hogy mindenki tehetséges a sorsfordításban, az bizonyos, sajnálom, ez van.

Mivel a földanya egyelőre nem finta le az emberiséget magáról (Laár András szíves közlése), még van egy kis időnk. Kezdhethénk az egészet mémhagyományunk hordalékának újrahasonosításával. Könnyedén, ingyen. Például olyan iskolai belvilágok megteremtésével, ahol az ethosz egy 8-12 évre kiterjedő nagy és derűs feltárás, tisztázás és jóvátétel az eddigiekért, mégpedig a legcsekélyebb szegénység nélkül. De lehet, hogy a tisztázás se kell, hiszen a szocializálatlanabbak most még jobban átélnek, hogy mi kell nekik, mi nem, csak nem árulják el. Lehet, hogy csupán az egymást kölcsönösen sakkban tartó társadalmi szerepekkel való azonosulást és azonosítást kell lecserélni valódi szabadságra. Egy *szerepeket, funkciókat és az ezekkel mérgező társadalmi mémeket aktívan demisztifikáló és demisztifikálni engedő, rejtett törekvések nélküli, keresetlen, bizalmat előlegző, bátor, élvezetes, a közösen jól élhető élet felé nyitva álló száz és száz eddig ignorált kapu felé osztálykirándulásokat szervező, aktívan megsegített és megvédett szabadságra*. Elsőül például olyan iskolai térre, ahol az évnýtón (is) járni-kelni és enni-inni lehet, és van törekvés arra, hogy jól ki legyen találva a transzpozíció, hogy az énekes ki tudja adni, amiye van. Ahol nem vagyunk a megszokott kínban, mert tudjuk, hogy az egyáltalán nem kötelező, és nem vagyunk a szavak mögött és előtt is egyedül. Ahol nem az ünnepélyes szándék jó, hanem a levegő maga. Ahol azt érzi az ember, hogy nem a munkaerőpiacnak és más hasonló, tárgyiasító lázalmoknak tanul, hanem önmagának és a szívesen vállalt közösségének. Ahol egy szocializált tudat sem lökdösi vissza szelíden újra és újra önmagát és a szocializálatlanokat azokba a szerepekbe, amelyekből a jelen társadalmi örületben még pár évünk van felébredni.